

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Energiahinnad ja -kulud Euroopas““

[COM(2016) 769 final]

(2017/C 345/20)

Raportöör: **Laure BATUT**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 17.2.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav seksioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infotehnika seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	14.6.2017
Vastuvõtmine täiskogus	5.7.2017
Täiskogu istungjärk nr	527
Hääletuse tulemus	127/15/4
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib meelde tuletada, et Euroopa energiapaketi tehakse ettepanek seada keskmesse tarbija, ning soovib kõnealuse kontseptsiooni määratlemist ja praktikas rakendamist. Tarbijad saavad oma uut rolli täita üksnes juhul, kui nad saavad toetuda selgetele õigusaktidele, mis annavad neile tegutsemiseks vajalikud vahendid. Komitee leiab, et energialiidu eduks on vajalik tulevikuvisioon selle kohta, mida Euroopa kodanikel ja ettevõtjatel on sellest ettevõtmisest võita, nagu võrdsemad tingimused.

1.2. Komitee on seisukohal, et energianõudluse alusel tegutsemine, suurendades kodanike ja spetsialistide teadlikkust (haridus, koolitus), võib panna neid vastutama oma valikute ja energiakäitumise eest. Energiatõhusust saab energiabilanssi sisestada ning see saab aidata vähendada tarbimist ja avaldada nii mõju kuludele, isegi hindade tõusu korral. Sellegipoolest ei saa energiatohusus üksi lahendada kliimamuutuste, varustuskindluse või kütteostuvõimetusega seotud probleeme⁽¹⁾. Energiatõhusus ja mittetarbimine ei ole iseenesest energiaallikad.

1.3. Komitee toetab andmete läbivaatamise laiendamist järgnevatel aastatel, hõlmates rohkemaid energiaallikaid käsitlevaid uuringuid, ning soovib uurida kolme liiki tarbimist: kodumajapidamiste, tööstuse ja teenuste sektori tarbimine.

1.4. Aruandes peaks ka hindama, kuidas vastatakse energianõudlusele, et teada, mil määral täidetakse vajadusi jätkusuutlikul hinnatasemel (ELi toimimise lepingu artikkel 14).

1.5. Komitee soovitab, et aruanne peaks käsitlema ka vahendeid, mida tööstus ja/või tarbijad kasutavad teadus- ja arendustegevuseks ja energia salvestamise valdkonna uuringute tulemuste praktikas rakendamiseks. See peaks kajastuma energiahinnas ja võrkude rahastamise kuludes.

1.6. Tuleks hinnata keskkonnakahjude maksumust ja sellealane teave tuleks teha kõigile hõlpsasti kättesaadavaks.

1.7. Komitee soovitab, et komisjoni iga kahe aasta tagant koostatavate energiahindu ja -kulusid käsitlevate aruannete alguses peaks olema sõnastik tagamaks, et seda mõistavad kõik tarbijad.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Pakett „Puhas energia kõigile eurooplastele““ (ELT C 246, 28.7.2017, lk 64).

1.8. Samal läbipaistvuse eesmärgil palub komitee komisjonil lisada ühe teabelehe iga uuritud liikmesriigi kohta, hõlmates viis võrdlusalust iga energiaallika kohta:

- iga-aastane hulgi- ja jaemüügi hindade erinevus,
- tooraine, võrgu ja maksu osa tarbijahinnas,
- väärtusahela ettevõtete iga-aastane kasumimäär, eeskätt riiklike tarnijate puhul,
- riigile ja ettevõtjatele antav Euroopa abi protsentides ja selle jaotumine,
- reguleeritud ja sotsiaalsete tariifide osa kõigis jaemüügi hindades.

2. Sissejuhatus

2.1. 2014. aastal koostas Euroopa Komisjon esimese aruande energiahindade ja -kulude kohta Euroopa Liidus. Kuna kogutud andmed olid puudulikud, tegi komisjon ettepaneku koostada määrus ⁽²⁾ Euroopa maagaasi- ja elektri hinnastatistika kohta.

2.2. Eesmärk on kontrollida veel täiel määral saavutamata energia siseturu edusammude seisuga ning aidata määratleda meetmed, mida tuleks võtta, et suurendada energiatõhusust ja varustuskindlust selles jagatud pädevuse valdkonnas.

3. Komisjoni aruande kokkuvõte

3.1. Kõnealune komisjoni aruanne on teine selle teemaline aruanne. Aruandes hinnatakse energiahindade olukorda gaasi-, elektri- ja naftatoodete sektoris ja nende tagajärgi kodumajapidamistele ja tööstusele ning rõhutatakse ELi strateegilisi poliitikameetmeid energialiidu elluviimiseks.

4. Elektri hinnad

4.1. Komisjon toob esile nõuded, mida hindade suhtes rakendada: arendada energiatõhusust ja kasutada alternatiivseid energiaallikaid, milles EL soovib olla maailmas juhtival kohal.

4.2. Fossiilkütustest toodetud elektri netoimport liidu liikmesriikide poolt on kasvanud, nagu ka nende sõltuvus sellest. See on tekitanud kildagaasi ja kildaõli teemal uuesti keerulisi arutelusid.

4.3. Hulgihinnad on 2008. aastast alates korrapäraselt langenud ning ühtsel turul ühtlustunud, mis on kaasa toonud söe- ja gaasihindade languse. Sellegipoolest takistavad mitmed riiklikud tegurid hinnalanguse ülekandumist jaemüügihindadele, mis tõusevad jätkuvalt. **Keskmine hind kodumajapidamiste jaoks** kasvas samal ajavahemikul 3,2 %:

- energiakomponent kahanes 2008.–2015. aastal 15 %;
- võrgukomponent kasvas 3,3 % aastas;
- maksude ja lõivude komponent, mis koosneb 10 alakomponendist, ⁽³⁾ sealhulgas käibemaks, sotsiaalsed tariifid, tööhõive, hüvitised, varustuskindlus, kontsessioonitasud jne, on suurenenud 10 protsendipunkti võrra, moodustades hinnast 28–38 %.

4.4. **Tööstustarbijate elektri hinnad** suurenesid vähemal määral: 2008.–2015. aastal 0,8 kuni 3,1 % aastas. Nn suurtele tarbijatele võimaldati kohandatud tariife.

4.5. Komisjon leiab, et **liikmesriikide vahel on väga suured erinevused**, mis võivad maksude ja lõivude teguri (59 % Taanis, 5 % Maltal) tõttu olla kodumajapidamiste jaoks kuni kolmekordsed.

4.6. Keskmiselt on Euroopa elektri hinnad kõrgemad kui Ameerika Ühendriikides, kuid palju madalamad kui Jaapanis.

⁽²⁾ ELT L 311, 17.11.2016, lk 1.

⁽³⁾ COM(2016) 769 final, lk 6, joonealune märkus nr 8.

5. Gaasihinnad

5.1. Gaas moodustab liidu primaarenergia tarbimisest 23 %, millest 15 % on suunatud elektritootmisse. See moodustab kolmandiku kodumajapidamiste ja tööstustarbijate energiavajadusest.

5.2. EL sõltub 69 % ulatuses gaasiimpordist ja selle vähestest tarnijatest, seega on liit sunnitud järgima ülemaailmsete hinnasuundumuste kõikumisi.

5.3. Hulgihinnad on 2013. aastast alates langenud 50 %, eelkõige vähese üleilmse nõudluse, Ameerika Ühendriikide kildagaasi tootmise ja gaasihinna naftahinnaga indekseerimise tõttu.

5.4. Jaemüügi hinnad on **kodumajapidamiste jaoks** kasvanud alates 2008. aastast 2 % aastas. Ka selles valdkonnas on maksude ja lõivude komponent suur ja kasvanud 4,2 % aastas, mis koos võrgukuludega selgitab suuri erinevusi liikmesriikide vahel, nimelt on kõige kõrgem hind (Rootsis) neli korda kõrgem kõige madalamast hinnast (Rumeenias).

5.5. **Tööstuse** ja nn suurte tööstustarbijate jaoks on hinnad langenud ning hinnakujunduses on kõige olulisem energiakomponent, mistõttu võimaldab hulgihindade ülekandumine jaehindadele suuremat lähenemist ühtsel turul.

5.6. Ülemaailmsel tasandil on hindade lähenemine Euroopas olnud keskmine, näidates alates 2013. aastast langustendentsi, kuid jäädes siiski kõrgemaks kui Ameerika Ühendriikide ja Venemaa hinnad.

6. Naftahinnad

6.1. 2014. aasta maist 2016. aasta jaanuarini langes toornafta hind dollarites 19 kuu jooksul 77 % ning tõusis seejärel, moodustades poole 2014. aasta hindadest.

6.2. **Jaehindu** mõjutas see vähemal määral, kuna euro nõrgenes dollari suhtes ning maksud ja lõivud on endiselt hinna oluline komponent.

Liit on sätestanud minimaalsed aktsiisimäärad,⁽⁴⁾ ent liikmesriigid otsustavad tavaliselt neid ületada: 2015. aastal moodustasid maksud bensiini keskmisest jaemüügihinnast 63 % ning diislikütuse puhul 57 %, seejuures oli liikmesriikide vahel erinevusi.

6.3. Kokkuvõtvalt on kolme energiaallika hinnad eelmise aruande avaldamisest alates langenud ning langus on üle kandunud hulgihindadele. Hinnalangus on kandunud üle ka naftatoodete jaehindadele, ent gaasi ja elektri jaehinnad on tõusnud võrgukulude ning eelkõige maksude ja lõivude suurenemise tõttu.

7. Kodumajapidamiste kulutused energiale

7.1. Kolme energiaallika osas on kodumajapidamiste **tarbimine** püsinud alates 2008. aastast **üsna stabiilsena**.

Nende **kulutused on suurenenud** gaasi ja elektri (välja arvatud transport) jaehindade suurenemise tõttu. Energiale kulutatavate vahendite osakaal erineb liikmesriikide vahel suuresti ning mõjutab ilmselgelt rohkem vaesemaid kodumajapidamisi. 2016. aastal oli see 8,6 %, kuid 2004. aastal 6,2 %. Sellel ajavahemikul vähenes kodumajapidamiste tarbimine 4 %.

7.2. Komisjon rõhutab, kuivõrd vajalikud on haavatavatele tarbijatele suunatud sotsiaalsed meetmed, et võidelda kütteostuvõimevõime vastu.

8. Tööstustarbijate energiakulud

8.1. 14 energiamahukas tööstussektoris **vähenesid** tööstustarbijate energiakulud ajavahemikus 2008–2013 ning viimastel aastatel moodustab energiakulude osa tootmiskuludest keskmiselt 5–10 %. See on tingitud hindade langusest suurte tarbijate jaoks, maksuvabastustest ja -vähendustest, kuid mitte konkreetselt energiatõhususele suunatud meetmetest.

8.2. Komisjon leiab, et liidu majandus ei ole rahvusvahelises plaanis energiamahukas ning et energiaturu konkurentsivõime ja nõuetekohane toimimine peaksid võimaldama tarnida tööstustarbijatele ja kodumajapidamistele vajalikku energiat kõige kulutõhusamal viisil, vältides seejuures inflatsioonilist mõju ning avaliku sektori toetuste andmist, mis tooks kaasa põhjendamatuid turumoonutusi. 2012. aastal maksti 113 miljardit eurot, millest 17,2 miljardit olid otsetoetused; 2014. aastal maksti makse 263 miljardit eurot ehk 1,88 % ELi SKPst.

⁽⁴⁾ ELT L 283, 31.10.2003, lk 51.

9. Üldised märkused

9.1. Energia on majanduse ja kodumajapidamiste jaoks keskne tegur. Energiatarbimine põhjustab CO₂-heidet, mis on kahjulik kliimale ja elusolenditele. Liit on algatanud ülemineku vähesel CO₂-heitega majandusele. Energiakulude ja -hindade kindlaksmääramise mehhanismide mõistmine peaks olema paremat üleminekut ja kütteostuvõime vastast võitlust soodustav tegur⁽⁵⁾.

9.2. Komisjoni aruandest nähtub, et liidus ei ole üks energiahind, vaid erinevate energiakandjate *hinnad*, mis erinevad sõltuvalt geograafilisest asukohast, riiklikest tavade ning tarbimise ajast ja viisidest.

9.3. Mitmes Euroopa riigis avaldatakse kodumajapidamiste energiahindade baromeetrit (Euroopa Kliimafond) ning komisjon avaldab omalt poolt juba kaks aastat oma aruandeid.

10. Energiakandjad

10.1. Nafta, süsi ja gaas, mis tagavad koos biomassi, tuumaenergia ja elektriga peamise osa kogu maailmas tarbitavast energiast, ei ole ühesuguses ulatuses säilitatavad ega transporditavad:

- naftat on kerge transportida, selle hind võib olla ühesugune ulatuslikes geograafilistes piirkondades;
- gaas peab olema veeldatud kujul, selleks on vaja kulukaid taristuid, mida toetavad erinevad üksused;
- elekter, mis on teistest energiaallikatest saadav toode, ei ole säilitatav, see vajab tootmis- ja transporditaristuid ning selle lõppkulud on kasutajate ja tööstusharude jaoks erinevad.

10.2. Energiahind mõjutab sektori konkurentsivõimet, sõltudes otse tarbitud energia ja selle energia määrast, mida tarbiti kaudselt kauba tootmise vaheetapis. Väike energiakulu võib mõjutada konkurentsivõimet (vt Ameerika Ühendriikide kildagaas), olemata seejuures tootmist mõjutav struktuurne tegur.

10.3. Paljud liikmesriigid impordivad energiat oma naaberriikidest liidu sees või teistest naaberriikidest ning seetõttu mõjutab geopoliitiline olukord energiavarustuskindlust ja hinda.

10.4. Naftabarreli hind on alati määratletud dollarites. Valuutakursid ja seetõttu ka Euroopa majanduse üldine konkurentsivõime mõjutavad konkurentsi ja hindade kujunemist lõpptarbija jaoks.

10.5. Tööstustarbivate ja kodumajapidamiste makstav energiahind mõjutab ka üldist nõudlust. ELi kaubanduses toimub kaubavahetus peamiselt Euroopa-siseselt ja hõlmab töödeldud kaupu, mis on tundlikud energiahinna kõikumise suhtes.

11. Hinnad ja kulud

11.1. *Hinnad

11.1.1. Kulu või hind? Tavakeeles kasutatakse üht mõistet sageli teise tähenduses. Komisjoni aruanne [COM(2017) 769] oleks olnud selgemini mõistetav, kui oleks alustatud sellest asjaolust.

11.1.2. Kõige selgem mõiste on *hind*. Hind väljendab energiatoote või -teenuse ühiku vahetuväärtust. Täielikult vabal turul oleks see tasakaalupunkt pakkumise ja nõudluse vahel.

11.1.3. Keerulisel maailmaturul on sama palju hindu kui turgusid. Igas tehinguetapis mõjutavad seda välised tegurid (välismõju). Mõju avaldavad ka liikmesriikide sisepoliitika aspektid, nagu sektori struktuur, maksustamine, kliima, kodumajapidamiste ostujõud, ettevõtjate konkurentsivõime jne.

11.1.4. Energialiit võiks subsidiaarsuse põhimõtet järgides aidata vähendada erinevusi ja ebaõigust eurooplaste vahel.

⁽⁵⁾ ELT C 341, 21.11.2013, lk 21.

11.2. ***Kulud**

11.2.1. Kulud vastavad kauba või teenuse tootmiseks vajalike energiatoorainete hinnale ja nende tarbijatele kättesaadavaks tegemise hinnale („Les prix et les coûts des sources d'énergie“ (energiaallikate hinnad ja kulud), Jean-Marie Martin-Amouroux, 20. veebruar 2017). Sõltuvalt tarbitava energia tootmisviisi valikust võivad kulud olla väga erinevad (SWD(2016) 420 final).

11.2.2. VKEdel puhul, kes moodustavad 90 % Euroopa majanduskeskkonnast, võib kasutatava energia kulu ja selle energia kulu, mis kaasatakse nende töödeldavatesse esmatoodetesse, mõjutada tugevalt toodetavate kaupade omahinda ja müüki, isegi kui neid ei loeta suurteks energiatarbijateks.

11.2.3. Lisaks ei ole energiakulu hõlpsasti muudetav tegur, kuna see on vältimatu kulu. Kui see on tootmiskulu oluline tegur, mõjutab see kaupade müügihinda ja tarbijate ostujõudu ning võib seetõttu aeglustada nõudluse kasvu (näiteks autode puhul). Tööstustarbijate jaoks on energiaallikad jätkuvalt asendatavad. Kui nafta muutub liiga kalliks, saab üle minna gaasile jne.

11.2.4. Energiakulu küsimus on seotud Euroopa diplomaatia küsimuste ja Euroopa tööstuspoliitika määratlemisega ning seda mitte ainult energiamahukate tööstussektorite jaoks.

12. **Konkreetsed märkused**

12.1. Kõnealune aruanne on osa paketist pealkirjaga „Puhas energia kõikidele eurooplastele“, ⁽⁶⁾ milles komisjon annab ülevaate energiahindadest ja -kuludest Euroopas. Komitee väljendab kahetsust, et puhtale energiale ülemineku väljavaateid ei ole paketi kindlamalt kinnitatud. Eri elektritootmisallikatest tulenevat hindade erinevust oleks kergem mõista. Kauba energiasaldus sõltub kogu tootmisahelast ja energiakuludest. Kaalul on ettevõtjate konkurentsivõime ning nende võime luua jätkusuutlikke töökohti ja säilitada keskkonda.

12.2. Erinevates Euroopa õigusaktides on ELile sageli viidatud liikmesriikide kasvuhoonegaasidevastase võitluse, energiatõhususe tagamise ja taastuvate energiaallikate edendamise kontekstis. Kuid energiakombinatsioonide valiku teevad liikmesriigid. Nende vahel on erinevusi, eelkõige maksustamise ja kliimamuutustevastase võitluse suundumuste osas. See olukord põhjustab dumpingut, mis raskendab energialiidu juhtimist ⁽⁷⁾.

12.3. 1980. aastate tõekspidamistele vastavas, üksnes konkurentsil põhinevas käsitlusviisis ei võeta arvesse energiaspektori tegelikku olukorda maailmas ega liidu uusi suundumusi. Tarbija asetatakse süsteemi keskmesse ning enam ei saa tunda kahetsust turu puudujääkide ega ulatuslike avalike sekkumiste pärast energiaspektori toetamiseks, mis ei ole midagi rohkemat kui toetused, või valitsemissektori tulude jaoks olulise maksutulubaasi pärast. Seda võib nimetada ümberjagamiseks, millega kompenseeritakse energia sotsiaalset kulu, mis on paljude inimeste jaoks muutunud talumatuks.

12.4. Energia- ja eelkõige elektrihinna tõus võib tuua kaasa töökohtade ümberpaigutamise. Avaliku sektori poliitika stabiilsus on töötajate, ettevõtjate ja investorite jaoks väga oluline.

12.5. Üksikisikute ja liikmesriikide vahel on endiselt märkimisväärselt ebavõrdsust. Ebavõrdsust esineb ka ettevõtjate, suurte ja teiste tarbijate ning üksikisikute ja ettevõtjate vahel. Euroopa turu liberaliseerimine, mis tegi lõpu riiklikele monopolidele, et viia tarbijate hüvanguks sisse konkurents, on toonud gaasi ja elektri lõpptarbimise arvete suurenemise ega ole hoidnud ära konkurentsi välistavate oligopolide loomist. Komitee leiab, et tarbijatevahelise võrdsuse mõiste, mida nimetatakse ka tasakaalustamiseks, võiks olla Euroopa tasandi mõiste.

12.6. Ühes komisjoni teatises käsitletakse puhta energia alase innovatsiooni kiirendamist: ⁽⁸⁾ energiasüsteem on jõudnud pöördumatusse olukorda ja taastuvad energiaallikad on üha konkurentsivõimelisemad. Euroopa Ülemkogu on võtnud vastu meetmeid majanduse CO₂-heite vähendamiseks ja energiaturu integreerimiseks. Taastuvad energiaallikad moodustavad üha suurema osa elektritootmisest ning energiantensiivsuse määrad, millega mõõdetakse energiatarbimist majandustulemuste suhtes, on langemas, eelkõige arenenud riikide majanduse puhul.

⁽⁶⁾ COM(2015) 80 final.

⁽⁷⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Energialiidu juhtimine“ (ELT C 246, 28.7.2017, lk 34).

⁽⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus puhta energiaga seotud innovatsiooni kiirendamise kohta (TEN/619), ELTs veel avaldamata.

12.7. Kõnealuses teatises esitatakse õiguslike meetmete pakett, mis põhineb kolmel üldeesmärgil:

- energiatõhususe prioriteediks seadmine;
- üleilmne liidripositsioon taastuenergia valdkonnas;
- tarbijate õiglane kohtlemine.

12.8. Liidu lähenemist hindade ja kuludega seotud küsimustele tuleks põhjalikult muuta ja arvestada haavatavate tarbijatega, sätestades, mil määral tuleb avaliku sektori poliitikast rahastada taastuvaid energiaallikaid, et sellega kaasnev maksustamine ei tabaks liiga rängalt kodumajapidamisi. Komisjon toob esile intuiitiivsema ja tarbijatele lähemal oleva piirkondliku lähenemisviisi ühtse turu poole liikumiseks.

12.9. Komisjon rõhutab, kuivõrd vajalikud on haavatavatele tarbijatele suunatud sotsiaalsed meetmed, et võidelda kütteostuvõimetuse vastu. See kõik on positiivne, kuid neid meetmeid ei rahastata energiasektorite suurettevõtjate kasumimarginaalist, vaid teiste kodanike poolt ja nende maksudest ning liikmesriikide eelarvetest.

12.10. Komitee toob välja asjaolu, et aruanne sisaldab paljudelt osalejatelt kogutud rohket teavet, kuid väljendab kahetsust, et see **läbipaistvus** nii hindade kui ka kulude osas ei ulatu kodumajapidamisteni. Taastuvate energiaallikate puhul võivad võrgukulud moodustada hinnast kuni 50 % (strateegilise analüüsi keskuse aruanne, 2012, Prantsusmaa). Nõuetekohased statistilised andmed, mille kogumist nõutakse komisjoni määruse ettepanekus (vt joonealune märkus lk 1), on vajalikud tarbijate valikute ja otsuste tegemiseks. Need peaksid hõlmama keskkonnakahjude kulu ja olema hõlpsasti kättesaadavad kõigile, kelle jaoks neid meetmeid võetakse ja kes tahavad mõista, miks ja kuidas energia nendeni jõuab ning kuidas nad selle eest tasuvad.

Brüssel, 5. juuli 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS